

Ἡ σύγχρονη φεμινιστική θεολογία ὡς ἐπικαιρότητα θεολογικῆς προσέγγισης

Τῆς Εὐανθίας Αἰδαμτζίλογλου
Δρος Θεολογίας

Καθὼς ὅλο καὶ περισσότερο ἐπικρατεῖ ἡ ἐκκοσμίκευση στὴν κοινωνικὴ ζωὴ καὶ γίνεται τὸ ἄλλοθι γιὰ νὰ ἐδραιώνεται ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ἐποχῆς μας ὡς μεταχριστιανικῆς, τόσο καὶ περισσότερο αὐξάνεται ἡ κριτικὴ πρὸς τὸ κατεστημένο τῆς θεολογίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ φεμινιστικὴ ἀρνητικὴ κριτικὴ ἐμφανίσθηκε ἐδῶ καὶ μερικὲς δεκαετίες, γιὰ νὰ προκαλέσει τίς γυναῖκες θεολόγους τοῦ δυτικοῦ κόσμου. Οἱ ἀμφισβητήσεις τῶν παύλειων κειμένων καὶ τῆς βιβλικῆς δημιουργίας, τὰ ἐπιχειρήματα γιὰ τὴ συμβολὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παράδοσης στὴν ὑποτίμηση τῶν γυναικῶν καὶ ἡ πολεμικὴ πού δεχόταν ἀπὸ τὸ φιλελεύθερο κοσμικὸ κίνημα τῶν γυναικῶν, ἦταν δριμύτατα.

Στὴν προσπάθειά τους οἱ χριστιανὲς γυναῖκες τῆς δυτικῆς Εὐρώπης νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ἐπίθεση αὐτὴ, ἐπιστράτευσαν τὸ ἐπιστημονικὸ τους ἀπόθεμα καὶ παρήγαγαν ἀξιόλογες μελέτες. Ἀπέδειξαν ὅτι ἡ βιβλικὴ παράδοση διαθέτει πλούσιο ὕλικό, πού ἀναδεικνύει τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς γυναίκας καὶ τὴν τιμητικὴ της θέση στὴν Ἐκκλησία καὶ στὴν κοινωνία. Παράλληλα, ὅμως, ἐπεσήμαναν καὶ πολλές ἐρμηνευτικὲς παραδόσεις πού, ἀντὶ νὰ συμβάλλουν στό μετασχηματισμὸ τῆς κοινωνίας σὲ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλάζουν τὸ Εὐαγγέλιο κατὰ τίς ἐπιθυμίες τῆς ἀνδροκρατικῆς δομημένης κοινωνίας. Μὲ ἐντυπωσιακὸ τρόπο προσέκρουσαν σὲ διεστρεβλώσεις πού, γιὰ πολλές ἀπὸ αὐτές, ἡ καθ' ἡμᾶς ἀνατολή εἶχε ἐγκαίρως ἐπισημάνει στοὺς ὑπεύθυνους φορεῖς τῶν δυτικῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων. Ἡ πολιτιστικὴ ὠριμότητα, στό μέτρο πρόσληψης τοῦ Εὐαγγελίου, φαίνεται νὰ ἀπαιτεῖ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ δὲν ἐκβιάζεται.

Πολλὲς ἀπὸ τίς πτυχὲς τῆς θεολογικῆς σκέψης πού συζητοῦν οἱ γυναῖκες θεολόγοι στὴ δυτικὴ παράδοση:

- Παρατηροῦν ὅτι ἡ εἰκόνα γιὰ τὸ Θεό πού καλλιεργήθηκε στὴν παράδοσή τους, δὲν συμβιβάζεται μὲ τὸ Εὐαγγέλιο. Ἀρνοῦνται νὰ δεχθοῦν τὸ Θεό ὡς δικαστὴ καὶ τιμωρό. Δὲν κατανοοῦν τὴ σταυρικὴ θυσία τοῦ Χριστοῦ ὡς ἱκανοποίηση τῆς θεϊκῆς δικαιοσύνης ἐνός σαδιστῆ αἰμοχαροῦς θεοῦ-πατέρα, πού δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει καμιά σχέση μὲ τὸ Θεό τῆς ἀγάπης. Δὲ θέλουν νὰ ἐννοήσουν τὴν ἁμαρτία ὡς τιμωρία τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο. Δὲν ἀνταποκρίνεται στὰ αἰσθητήριά τους ἕνας Θεός τῆς λογοκρατικῆς μεταφυσικῆς, πού δὲν ἐπιτρέπει στὸν ἄνθρωπο νὰ ἔχει τὴν ἐμπειρικὴ σχέση μαζί Του στὴν καθημερινὴ πραγματικότητα.

- Δὲν μποροῦν νὰ κατανοήσουν τὴ δυαρχικὴ ἀντίληψη στὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοση, πού θεωρεῖ τὸ ἀνδρικό πρότυπο ὡς ἔκφραση τοῦ καλοῦ καὶ τὸ θηλυκὸ ὡς ἔκφραση τοῦ κακοῦ. Στὸ πλαίσιο αὐτό, βλέπουν νὰ ἀποθεώνεται ἀπὸ τὴ μία μεριά ἡ ἀφηρημένη ἀνδρική λογικὴ καὶ νὰ ὑποτιμᾶται ἡ ζωὴ τῶν αἰσθήσεων· νὰ προβάλλεται ἡ κυριαρχικὴ νοοτροπία τῶν δυνατῶν, ὡς μοντέλο στρατηγικῆς εἰς βάρος τῶν ἀδυνάτων σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ζωῆς. Στὴ δυαρχικὴ αὐτὴ νοοτροπία, ἡ θεότητα παίρνει τὴν κυρίαρχη θέση μαζί μὲ κάθε οὐράνιο καὶ πνευματικὸ, ἐνῶ ἡ γήινη πραγματικότητα καὶ ἡ ὕλη περνάει στό ἐπίπεδο τῆς κατωτερότητας.

- Ἡ πυραμίδα τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, μὲ ἀνώτερους καὶ κατώτερους, ἐδραιώνεται στὴν Ἐκκλησία καὶ τὴ θεολογικὴ ὀρολογία. Ἡ ἀνδρική κυρίαρχη θέση συνωστίζεται στὴν κορυφὴ τῆς πυραμίδας, γιατί εἶναι ἡ κεφαλὴ καὶ ἐκπροσωπεῖ τὸ θεϊκό, τὸ οὐράνιο καὶ τὸ λογικό, καὶ ἀφήνει στὴ γυναῖκα τὴν κατωτερότητα τῆς γήινης, ὕλικῆς καὶ σωματικῆς κατάστασης.

- Ἡ δυαρχικὴ αὐτὴ ἀντίληψη, πού δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὸ Εὐαγγέλιο καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴ φιλοσοφικὴ θεώρηση, διαπερνᾷ τὸ ὅλο σύστημα τῆς θεολογίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας τους. Εἰσάγει τὸν ἀνταγωνισμό καὶ τὴν πόλωση. Ἐνισχύει τὸ γνωστικισμό, πού εἶναι γνωστός στὴν Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ. Τὸ χαρακτηριστικὸ του, βέβαια, εἶναι ὅτι καλλιεργεῖ μὲν τὴν νοησιαρχία καὶ τὸν ὀρθολογισμό, ἀλλὰ ἀφήνει ἀνεξέλεγκτο τὸν κόσμο τῶν αἰσθήσεων, πού ἀργὰ ἢ γρήγορα ὑπονομεύει τὸ ὅλο σύστημα. Γι' αὐτὸ μπορεῖ ἐκεῖ πού δέχεται τὸν αὐστηρὸ ἀσκητισμὸ, νὰ περνάει καὶ σὲ ἀχαλίνωτες ἐλευθερίες.

Τὰ ἀδιέξοδα πού προκύπτουν εἶναι εὐκόλα. Ἡ πόλωση καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς, οἱ ἀκραῖες θέσεις πού δὲ βρίσκουν τὸ μέτρο, καθὼς καὶ ἡ ἰσοπέδωση τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν πολιτικὴ ἐξουσία, ἐπιτρέπουν τὴν ἀποθέωση τοῦ ἀνδρικοῦ προτύπου, πού εὐκόλα μετατρέπεται στὴν ἀποθέωση καὶ τοῦ θηλυκοῦ. Ὅμως ἔτσι, δὲν ἀλλάζει τίποτε, γιατί τὸ κλίμα παραμένει τὸ ἴδιο. Ἀλλάζουν μόνο οἱ φορεῖς. Ὁ προβληματισμὸς τῶν

γυναικῶν θεολόγων τοῦ δυτικοῦ κόσμου πού συγκλονίζει τό ἐκκλησιαστικό καί θεολογικό κατεστημένο, θορυβεῖ ὄχι λίγο τούς ὑπεύθυνους στή Δύση, γιατί τούς θέτει ὁμολογουμένως μπροστά σέ μεγάλες καί δύσκολες ἐξετάσεις.

Ὅταν ὅλα αὐτά τά θέματα ἔρχονται στήν ἀνατολική μας παράδοση, μέ τίς αἰχμές τοῦ δόρατος τήν ιερωσύνη τῶν γυναικῶν καί τήν ἀπαίτηση γιά τήν θηλυκή εἰκόνα τοῦ θείου, τότε οἱ θέσεις πού παίρνονται τίς περισσότερες φορές εἶναι ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς.

"-Πρόβλημά τους.... -Δέν μᾶς ἀφορᾶ... -Ἄς καταλάβουν ἀπό τά ἀδιέξοδα τίς λανθασμένες ἐπιλογές τους....". Αὐτή εἶναι ἡ ἀπάντηση. Εἶναι διπλωματική; Εἶναι λογοκρατική; Δηλώνει τήν ἀνδρική θέση ἰσχύος πού διατηρεῖ τήν ἀντιπαλότητα; Μήπως, ὅμως, ἔτσι ξεφεύγει, γιατί δέ γνωρίζει σέ βάθος τό πρόβλημα, δέν ἔχει ἐπιχειρήματα καί ἔτσι δέν μπορεῖ νά κάνει διάλογο; Δέ λειτουργεῖ μέ τήν καρδιά; Δέ βλέπει ὅτι ὅλη αὐτή ἡ προβληματική μπορεῖ νά γίνει διάυλος ἐπικοινωνίας γιά ἐπίκαιρη θεολογική προσέγγιση; Νά δώσει ἐπιτέλους καί ἡ ἀνατολή ἀπό τή δική της πνευματική κληρονομιά, καί νά ἀποτρέψει νέες ἀκραῖες τοποθετήσεις πού δέν ἔχουν σχέση μέ τή βιωμένη εὐαγγελική μαρτυρία;

- Στήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τῆς δυτικῆς παράδοσης, τοῦ αὐστηροῦ δικαστῆ καί τιμωροῦ, ἡ ἀνατολική χριστιανοσύνη προτείνει τό Θεό τῆς ἀγάπης. Σέ αὐτό τήν βοήθησε ἡ ἐμμονή της στήν κοινωνία ἀγάπης τῶν ἴσων προσώπων τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι οἱ Πατέρες τῆς Ἀνατολῆς ἔδωσαν προτεραιότητα στίς ὑποστάσεις τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καί στήν ἀγαπητική περιχώρηση τῶν προσώπων, ἐνῶ οἱ Λατίνοι τόνισαν ἀφηρημένα τήν οὐσία τῆς Θεότητος, πού ἔθετε σέ δευτερεύουσα θέση τά πρόσωπα. Ἔτσι ἡ ὑπεράσπιση τῆς μίας Θεῆς Οὐσίας ἐπέτρεπε νά συνθλιβόνται τά πρόσωπα, καί ὁ ἀνδρικός θεομορφισμός διαμόρφωνε τήν περί Θεοῦ εἰκόνα στήν παράδοσή τους. Ἀντίθετα, ἡ προσπάθεια τῆς ἐμπειρικῆς βίωσης τοῦ μυστηρίου τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ ἀπό τούς ἀγίους μας μέσα στήν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἐμπειρία, δέν ἐπέτρεψε τήν λογοκρατική ἀνθρωπομορφική θεώρηση τῆς θεότητος.

-Ἡ συγκατάβαση τῆς Θεότητος νά προσλάβει τήν ἀνθρώπινη φύση καί νά περάσει στή γήινη καί ὕλική πραγματικότητα τοῦ ἀνθρώπου, ἀναιρεῖ κάθε δυαρχική φιλοσοφική θεώρηση. Ἡ ἐσχατολογική πρόσληψη τοῦ κόσμου συνεχίζεται μέσα στή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, σέ μία διαρκή μαρτυρική σάρκωση τοῦ Θεοῦ, πού πραγματώνεται σέ κάθε μέλος τῆς Ἐκκλησίας, ἄνδρα καί γυναῖκα, ἡλικιωμένο ἢ νέο, μορφωμένο ἢ ἀμόρφωτο.

- Ἡ κατανόηση τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς πράξη ὑψιστης ἀγάπης γιά τόν ἄνθρωπο, φωτίζει μέ διαφορετικό τρόπο τήν ἀμαρτητική κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ κένωση τῆς ἀγάπης τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, πού προσφέρεται συνεχῶς στήν εὐχαριστιακή σύναξη, καλεῖ τήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου νά κατανοήσει τήν ἀμαρτία του ὡς βαρεῖα ἀρρώστεια, νά ζητήσει μέ μετάνοια τή θεραπεία, νά ζήσει τήν κάθαρση καί νά χαρεῖ τό φωτισμό τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς.

- Ὅλα αὐτά βιώνονται μέσα στό φῶς τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ. Ὁ σταυρωμένος Ἰησοῦς Χριστός εἶναι συγχρόνως καί ὁ Ἀναστημένος. Ὁ Θεός καί Πατέρας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δέν ἄφησε τόν Υἱό Του στή φθορά τοῦ θανάτου, ἀλλά τόν ἀνέστησε καί τόν δόξασε μέ τήν ἀνάληψή Του καί τήν ἐκ δεξιῶν Του καθέδρα. Ἡ κένωση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ δίνεται ὡς πρότυπο γιά τήν ἀνθρώπινη βιωτὴ ἀνδρῶν καί γυναικῶν. Στήν ἀγαπητική κένωση τοῦ καθένα, ὁ ἄλλος ὀφείλει νά ἀπαντᾷ μέ τιμῆ, δόξα καί σεβασμό.

- Στό μεγάλο πρόβλημα τῆς ἀποθέωσης τῆς κυριαρχικῆς ἐξουσίας τοῦ βιολογικοῦ ἀνθρώπου, τό Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ δείχνει πρὸς ἀντίθετη κατεύθυνση. Καλεῖ σέ ἄκρα ταπείνωση, καί μάλιστα ὅσους ἔχουν τήν μεγαλύτερη κυριαρχική κλίση. Ἡ ἀφηρημένη λογική, ἀπό τή μία μεριά, καλεῖται μέσα στήν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἐμπειρία νά ταπεινώνεται στήν καρδιά. Ἐκεῖ εἶναι τό κέντρο τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τήν ἀνατολική παράδοση. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, οἱ ἐπιθυμίες πού τραβοῦν τόν ἄνθρωπο πρὸς τά χαμερπῆ πάθη, μέσα στήν ἀγιαστική Χάρη τοῦ Θεοῦ ἀφήνονται στήν ἔλξη τῆς θεϊκῆς ἀγάπης καί μέσα σέ συνεχή ἄθληση συναντοῦν τή λογική τοῦ ἀνθρώπου πάλι στήν καρδιά. Ἔτσι ἐνοποιεῖται ἄνθρωπος. Βρίσκει τόν ἑαυτό του καί ἰσορροπεῖ, γιά νά λειτουργεῖ ὡς ἀνθρώπινη ὑπόσταση. Ἔτσι μπορεῖ καί ὁ ἄρρωστος, ὡς πρὸς τή λειτουργία τοῦ φύλου του, ἄνθρωπος νά ξεπερνᾷ τόν ἑαυτό του, ἀντὶ νά γίνεται θύμα ἐκμετάλλευσης καί νά γελιοποιεῖται.

Γιατί λοιπόν νά μὴν δείξουμε τήν ἄλλη γλώσσα τῆς Ἐκκλησίας μέσα ἀπό τή θεολογική διαμαρτυρία τῶν γυναικῶν; Κάθε κριτική εἶναι ὠφέλιμη. Ἴσως μᾶς χρειάζεται καί στήν Ἀνατολή, γιά νά πετύχουμε τήν κάθαρση, καί γιατί ὄχι, καί τήν ἐνότητα ὅλων τῶν Χριστιανῶν μεταξύ μας. Μπορεῖ ἔτσι ἡ μεταχριστιανική

έποχή νά αποδειχθεῖ ὅτι εἶναι μᾶλλον προχριστιανική.

* Το κείμενο ἔχει δημοσιευθεῖ στό περιοδικό
Τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν «Τόλμη»
Τεύχος 16ο Φεβρ. 2002